

---

---

## Václav Hanka a triforium katedrály sv. Víta

*Karel Nesměřák*

Dne 26. září 1995 byl v České televizi na programu ČT2 odvysílán pořad z cyklu „Lapidárium“<sup>1</sup> s názvem „Příběh falešných nápisů“. V něm byla publikována zcela nová hypotéza o údajném falšování nápisů nad bustami v triforiu katedrály sv. Víta, jež měli provést Václav Hanka a František Horčíčka. Přepis textu pořadu je uveden v příloze tohoto článku.

Hypotéza, předložená ve zmíněném pořadu veřejnosti, obsahuje značné množství nepodložených a spekulativních informací. Zejména o nápisech nad bustami triforia se v pořadu mlčky předpokládá, že nebyly v průběhu staletí nijak (až do roku 1817) dotčeny. Svatovítská katedrála<sup>2</sup> prodělala (počítáme-li už od doby první Svatovítské rotundy) za tisíc let své existence mnoho bouří, poškození, i snah o její restauraci a dokončení, které vyvrcholily v našem století. V průběhu čtyř staletí, od vzniku nápisů v triforiu do roku 1817 kdy je Dobrovský opisoval, došlo ve stručnosti k těmto poškozením a opravám katedrály:

- 1421 – obrazoborecké poškození vnitřku katedrály
- 1490 – stavba královské oratoře (Benedikt Ried, Hans Spiess)
- 1509 – pokus Vladislava Jagellonského obnovit stavbu katedrály
- 1541 – katedrála těžce poškozena požárem
- 1550 – střecha katedrály pokryta mědí a opatřena třemi věžičkami
- 1557 – stavba hudební kruchty (Bonifác Wolmut, Hans Tirol)

---

<sup>1</sup> V tomto cyklu byl 3. února 1995 odvysílán „Příběh Rukopisů“, týkající se Rukopisu královédvorského a zelenohorského. Reakce rukopisné obrany viz. *Almanach rukopisné obrany* III (1995), str. 99–114.

<sup>2</sup> Hlobil I., Chotěbor P., Mahler Z.: *Katedrála sv. Víta, I. Stavba*; 1. vydání, Správa Pražského hradu, Praha 1994. Kostílková M.: *Katedrála sv. Víta, II. Dostavba*; 1. vydání, Správa Pražského hradu, Praha 1994.

- 1560 – dostavba velké jižní věže (Bonifác Wolmut, Hans Tirol)
- 1619 – zničena převážná část vnitřní výzdoby chrámu kalvínským obrazoborectvím
- 1705 – opravy katedrály Kryštofem Dientzenhoferem
- 1757 – poškození katedrály střelbou a požárem při útoku pruských vojsk na Pražský hrad
- 1769 – obnova krovu a střechy velké jižní věže

Za zmíněných čtyřista let došlo celkem ke čtyřem vážným poškozením a k sedmi opravám a dostavbám katedrály, které zanechaly výrazné stopy na jejím interieru. Zejména při obrazoboreckých „očistách“ chrámu mohlo dojít i k poškození nápísů na triforiu. Že k tomu došlo je víc než pravděpodobné, neboť obrazoborectví nebyly ušetřeny církevní sochy (viz. např. menza oltáře ve Svatováclavské kapli, kde mají postavy uražené hlavy), natož pak sochy zpodobňující světské osoby. Je tedy nasnadě, že takovéto poškození by pak bylo při opravách katedrály opraveno; vždyť sochy zpodobňují především české krále a arcibiskupy. Pak by se při opravách dostaly do textu i zmiňované omyly<sup>3</sup>. To by vysvětlovalo i stratigrafii určenou restaurátorským průzkumem. Poškozené nápisy byly celé plošně zbroušeny a znovu provedeny.

Jediným důkazem, že by se na manipulaci s nápisy podílel Václav Hanka je, že o nápisech přednášel v roce 1858 v Královské české společnosti nauk. Užívání rovnice:

chyby v nápisech + Hanka o nich přednášel a psal + Hanka je geniální falzátor  
 ↓  
 Hanka zfalšoval nápisy

k důkazu Hankovy manipulace s nápisy, ukazuje na předem zaujaté stanovisko. Také ostatní informace o Hankovi – geniálním falzátorovi – jsou bohu-

---

<sup>3</sup> Uvádění původu Petra Parlěře: *Petrus henrici arleri de polonia magistri de gemunden in suevia secundus magister hujus fabrice...* tedy *Petr, Jindřicha Arlera z Polska mistra z Gmündu ve Švábsku, druhý mistr této huti*. Nepochopitelná titulatura *Anna de Bosna de regno Dalmaciae* tedy *Anna z Bosny, z království Dalmacie*. K tomu viz. též Hlobil I., Chotěbor P., Mahler Z.: op.cit., str. 54: *Zde chybně jmenován jako „Heinrich Arler de Polonia“: Nepřesnost, snad vzniká už na konci 14.století vyvolávala dlouho v parlěřovském bádání spory.“*

žel typické, např. dávno již v Hankův prospěch vyřešený problém se zlatými mincemi<sup>4</sup>.

Domněnka o falzátorském pozměnění pamětní desky s nápisem o stavbě katedrály z roku 1396 pak už postrádá jakékoliv opodstatnění. Deska je umístěna na jižní straně, vlevo od Zlaté brány, ve výšce čtyř metrů. Je provedena technikou hlubokého tesání do kamene. Už pouhým okem lze rozpoznat, že s ní nebylo manipulováno.

Pokud se týká otázky, proč si současní historikové zjištění dr. Marie Kostílkové dvacet let nevšímají, odpovídají si na ní autoři v závěru pořadu sami:

*I když na většinu podvodů Hanky a Horčičky se přišlo poměrně brzy, ten na triforiu chrámu svatého Víta byl odhalen až po více než stopadesáti letech. A teprve dnes v našem pořadu poprvé publikován.*

Je nasnadě, že nepublikovaných informací si lze jen velmi těžko všimat.

Na závěr je nutno se zamyslet nad smyslem případného Hankova falšování nápisů v triforiu. Informace obsažené v nápisech na triforiu i na pamětní desce jsou dostupné v mnoha jiných pramenech a nemají pro českou historii žádný zásadní smysl. Představa Hanky tesajícího do kamene, aniž by byl nápadný, je prostě nemyslitelná, neboť každý pohyb osob na triforiu je viditelný z podlahy katedrály, v níž probíhá několik bohoslužeb denně.

Jméno druhého stavitele katedrály a autora bust v triforiu Petra Parlěře bývá esotericky reprodukováno jako nomen omen:

*pierre + parler = kámen + mluvit<sup>5</sup>.*

Zdá se, že i v tomto případě k nám kámen promlouvá. Je otázkou, zda je mu správně nasloucháno.

---

<sup>4</sup> Weyr J.: Byl Hanka padělatelem mincí?; *Zprávy České společnosti rukopisné* II (1939), č. 3, str. 42–43.

<sup>5</sup> Špůrek M.: *Praga misteriosa. Tajemství pražského slunovratu*; 1. vydání, Eminent, Praha 1996, str. 50.

## Příloha

*Přepis komentáře pořadu „Příběh falešných nápisů“ z cyklu „Lapidárium“. Premiéra 26. září 1995 na programu ČT2, reprízy 28. září 1995 a 28. srpna 1996.*

*Scénář: Jan Broněk. V pořadu vystoupili: dr. Marie Kostílková (Archiv Pražského hradu), Vlastimil Berger a Alena Bergerová (restaurátoři). Moderátor: Pavel Rimský.*

Moderátor: Nejposvátnější místo v této zemi. Chrám svatého Víta. Kdo by ho neznal. Včetně jeho bohaté historie i významných postav, které se podílely na jeho stavbě. Ale všimli jste si někdy, že zhruba ve čtrnácti metrech výšky probíhá okolo celého chrámu jakýsi ohoz? Je to veřejnosti nepřístupné slavnostní triforium, kam byly umístěny, a to na příkaz samotného Karla IV., bysty nejvýznamnějších členů jeho rodiny včetně pražských arcibiskupů, architektů a ředitelů stavby chrámu. Galerie, která nemá nikde v Evropě obdoby. Navíc byl nad každým z portrétů zhotoven doprovodný nápis, aby pro věčnou paměť zachoval významné činy dané osobnosti. Je docela možné, že právě tyto texty obsahovaly informace, podle kterých rozhodoval i Karel IV. při výběru konkrétních postav na triforium.

Nápisů v triforiu, jako jedinečného a naprosto důvěryhodného pramene si považovaly celé generace historiků, od samého počátku českého dějepisectví. Ale vyskytli se i pochybovači. Mezi nimi i Josef Dobrovský. Ten, když ho požádal roku 1817 německý kolega historik Silpik Boasere zdali by neproověřil pro jeho knihu o Petru Parléřovi nápisy na triforiu, podnět přijal jako výzvu, a začal se shánět po klíších.

Kostílková: Podle mého názoru opravdu vystoupil, jako muž zralý – bylo mu tehdy asi šedesát čtyři let, na triforium, kde tyto poznámky, které měl podle nápisů, tehdy ještě zřetelných i když špatně čitelných, opravoval. Opravoval, několikrát se k tomu vracel, jak ostatně svědčí tyto listy popsané vlastnoručně Dobrovským, které jsou uloženy v Památníku národního písemnictví v Literárním archivu. Dochovaly se dodnes ty jeho poznámky. Kladla jsem si samozřejmě otázku, jak bylo možné, že to *de Colonia* nebo *de Kolonia* jak se domníval pan Boasere, najednou vypadá jako *de Polonia*. Nedokázala jsem si hned

odpovědět, ale studiem literatury jsem zjistila, že v roce 1858 měl náš přední slavista Václav Hanka přednášku v Královské české společnosti nauk o nápisích nad bustami triforia. Samozřejmě, že jsem začala věřit, protože Hanka všem je nám známý jako geniální falzifikátor Rukopisů. A to falšování Rukopisů královédvorského a zelenohorského spadalo přesně do doby, kdy se pan Boasere zajímal o texty v triforiu. To znamená do toho roku taky 1817. Pravda je, že Václav Hanka nápisy, tak jak on je znal a jak se dočkaly i naší současnosti, publikoval. Jeho vztahy s vynikajícím restaurátorem Horčíčkou jsou taky dobře známé. Horčíčka mu byl za svědka v kapli Svatováclavské. A je docela pravděpodobné, že i Josef Dobrovský, když se zajímal o nápisy si Horčíčku tam přímo pozval.

Moderátor: Originální Dobrovského texty, přepisy nápisů v triforiu jsou dnes pro nás záhadou. Jedno je jisté, nedůvěřivý a o všem pochybující vědec na ohoz vystoupil několikrát a různé svoje vlastní zápisy opravoval a prepisoval. Co ale také víme je, že postupně nemohl přijít Václavu Hankovi na jméno. Přitom on sám požádal Hanku po první návštěvě triforia o pomoc při čtení velmi špatně rozeznatelných nápisů. Snad začal tušit.

Na počátku sedmdesátých let byli požádáni jedni z našich nejlepších restaurátorů manželé Bergrovi o průzkum, konzervaci a restaurování nápisů triforia chrámu svatého Víta. Ve stejné době doktorka Marie Kostílková prokázala, že s nápisy bylo pravděpodobně kdysi manipulováno. Úkol to byl mimořádně složitý, třeba už proto, že kdosi v polovině minulého století zatřel nápisy hustou černou barvou neznámého složení. Pokusy předchůdců ji odstranit zatím vždy skončily neúspěšně.

Berger: V sedmdesátém čtvrtém roce jsme ten všečen nátěr odstranili a dostali jsme se tedy na vrstvu, barevnou. Na žlutém podkladě nebo na okrovém podkladě jsou červené písmena. Je to nádherně psaný, tedy koukám-li na to jako z kaligrafického nebo z písmařského hlediska, nádhernou středověkou minuskulí gotickou.

Bergerová: Ovšem ty nápisy mají v sobě chyby, totiž ta sporná místa. Jsou tam sporná místa historicky. Historicky jaksi nejzávažnější tato záležitost je u Petra Parlěře. Petr Parlěř je tam vedený jako *de Polonia*, že je z Polska. On byl doloženě švábský architekt a stavitel. Sochař, že jo. Takže to *de Polonia*, to byl vlastně už od 19. století neustálý

kamínek sporů, co je pravda, co není pravda. Šlo o to zjistit několikto takových sporných míst, jestli náhodou v tom písmu, až to odkrejeme nebylo manipulováno s tím textem, jestli tam třeba není něco vyškrábáno a dopřáno jinak a tak. Písmo je různě poškozené, různě zničené, ale jakékoliv přepisování nebo doplňování nikde není. Je to psáno jednou rukou.

Moderátor: Pro potřeby našeho natáčení Tomáš Berger opakuje průzkum svých rodičů, prováděný před více než dvaceti roky. Tentokrát má k dispozici jeden z nejkvalitnějších mikroskopů na světě, japonský Olympus, který mimo jiných předností, jaksí navíc, umožňuje zaznamenávat viděné.

Prohlídka nových vzorků (podle změněných barev poznáte, zda byly snímány ve viditelném nebo ultrafialovém světle) znovu prokázala, že pod vrstvou barvy jsou nahodile, nelogicky, ve spodu rozptýleny zbytky zlata a stříbra. Navíc se nikde nepodařilo prokázat, že by nápisy byly seškrábány nebo jinak upravovány. Celé jsou napsány jednou rukou a stejnou barvou. Vidíte vzorky, řezy z několika nápisů. To černé nahoře je špína, pak červená barva písma, to žluté jsou šupinky zlata, někdy také stříbra a nakonec podklad.

Berger: Když jsme našima dostupnejma metodama přišli k tomu, že na nápisech nejsou žádné změny ani dodatečný doplňky nebo škrabání, no tak pochopitelně pojali jsme pochybnost, že tyto nápisy jsou tedy středověké.

Bergerová: Původní středověk.

Berger: Původní středověk. Čili, že to je vopravdu snad tedy napsáno někdy později. A z našeho hlediska to tak jako vypadá, protože když na tom není žádná jiná změna a jsou tam chyby, tedy závažný věcný chyby, pak to tedy musí bejt něco doplněný, pozměněný v pozdější době.

Bergerová: Vono hlavně ten důvod, že to stříbro a zlato, který by se dalo připustit, že by mohlo pocházet ze středověku, je vespod a je jenom v malých zbytečkách, tak to vypadá, a jenom v prohlubeninách, tak to vypadá, že vlastně celý nápis původní byl zbroušen a napsán znova.

Moderátor: Jak že to říkala v úvodu našeho příběhu doktorka Kostílková?

Kostílková: Nedokázala jsem si hned odpovědět, ale studiem literatury jsem zjistila, že v roce 1858 měl náš přední slavista Václav Hanka před-

nášku v Královské české společnosti nauk o nápisech nad bustami triforia. Samozřejmě, že jsem začala věřit. To je všechno.

Moderátor: Václav Hanka. Filolog, knihovník Národního muzea, přední osobnost národního obrození. Při hledání památek dokazujících kulturní vyspělost českého národa v dávné minulosti se neštítel žádného podvodu. Byl autorem jednoho z nejrozsáhlejších kulturních podvrhů evropské historie – Rukopisů královédvorského a zeleňohorského. Vpisoval české glosy do rukopisů, které měl hlídat v Národním muzeu, mimochodem takových vpisků udělal kolem devíti set. Je téměř jisté, že svými rádoby starobylými českými poznámkami poznamenal i několik rukopisů svatovítského chrámu. Šel tak daleko, že do tohoto rukopisu Národního muzea spolu s malířem Františkem Horčičkou vepsali i jméno neexistujícího středověkého českého malíře. Doktorka Marie Kostilková se dokonce domnívá, že Hanka upravil i tento gotický pamětní nápis umístěný na jižní stěně chrámu svatého Víta. Nevadilo mu prý nic, ani tesat do kamene nepravdy, ani odlévat neexistující starobylé mince.

I když popravdě bez malíře Františka Horčičky by sám nesvedl nic. Geniální Horčička dokázal třeba namalovat italský gotický obraz tak dokonale, že mu téměř sedli na lep i současní uměnovědci a restaurátoři.

Horčička byl mimo jiné správce Colloredo-Mansfeldské obrazárny na Opočně. Postupně tady upravoval, bez vědomí majitelů, zámecké obrazy a vzápětí i měnil jejich zařazení v katalogu. Tak se třeba z neznámého malíře stal starý český mistr. Sbírkou obohacoval i svými obrazy, které vydával za kulturní poklady minulosti. Jindy zase druhořadá plátna přemalovával na vrcholná díla. Ale všechna čest. Uměl. Jeho technologické znalosti byly známé po celé Evropě. A co ho spojovalo s Hankou? Proč tolik talentu a energie na tohle vyplývali? Máme jediné vysvětlení: chtěli národu nabídnout doklady o jeho výjimečných kvalitách, bohužel ale za každou cenu.

Takový je tedy příběh falešných nápisů. I když na většinu podvodů Hanky a Horčičky se přišlo poměrně brzy, ten na triforiu chrámu svatého Víta byl odhalen až po více než stopadesáti letech. A teprve dnes v našem pořadu poprvé publikován. Popravdě občas ty chyby vznikly jen z neznalosti. Jinak tomu bylo u Petra Parlěře, tam to *de Polonia* dělá ze stavitele chrámu Slovana. Ale v textu je daleko víc otazníků. Když

už připustíme, řadou historiků zpochybňovaný Parlěřův věk kdy přišel do Prahy, těch slavných třiadvacet, rozhodně nesprávně je uvedeno datum dokončení stavby chrámové lodi. Ani Parlěřovo jméno není uváděno správně. Parlěř je v textu zásadně uváděn jako *Arlěř*.

U ředitelů stavby chrámu Leonarda Buška a Mikuláše Holubce ne-souhlasí data jejich úmrtí. Co je ale zajímavější, že právě u těchto textů se zachovalo v pískovci nejvíc stříbra z původních nápisů, až to vypadá, že falzifikátoři spěchali, ostatně tyto busty jsou až na konci řady.

A toto je bysta Anny Svidnické, třetí manželky Karla IV. Je zde uvedena jako *Anna de Bosna de regno Dalmaciae*. Pravda je, že tu Dalmácii nebral nikdo, mimo Václava Hanky, nikdy vážně. Ale jak se to slovo dostalo do textu, když ve středověku žádné takové království neexistovalo?

Těch nesmyslů je v textech skutečně celá řada. Přesto náš příběh nemá závěr. Nevíme proč si současní historici zjištění doktorky Marie Kostílkové a manželů Bergerových dvacet let nevšímají. Možná to nevědí. A nebo se bojíme pravdy o naší minulosti?